

Espen Ytreberg: *Allmennkringkastningens autoritet. Endringer i NRK Fjernsynets tekstproduksjon 1987 – 1994, Mediestudier nr. 35, Skriftserie fra Institutt for medier og kommunikasjon, Oslo Universitet, 1999, 324 sider.*

Espens Ytrebergs doktorafhandling, der nu er kommet i bogform, tager som så megen anden nyere tv-forskning afsæt i dereguleringen af de elektroniske medier, in casu bruddet på public service institutionen NRK's monopol i Norge og den efterfølgende tv-konkurrence. Omend anledningen og konteksten for afhandlingen således er et fortsat aktuelt mediepolitisk emne, er afhandlingen ikke fokuseret på det mediepolitiske. Derimod har den som intention at påvise og diskutere, hvorledes det som følge af monopolbruddet blev et problem for NRK at kommunikere autoritativt i sine programmer til publikum. Det er institutionens tekstlige kommunikation af autoritet, der udgør det analytiske omdrejningspunkt, og som sådan befinder analysen sig i grænselandet mellem sociologisk institutionsanalyse og humanistisk tekstanalyse.

Afhandlingens ambition er på en gang lille og stor: Den er *lille*, fordi der alene fokuseres på produktionen af et begrænset antal programmer, hvor specielt iscenesættelsen af studieværtens fremtræden underkastes næranalyse. Den er *stor*, fordi han vil skabe analytisk forbindelse mellem alle niveauer og stadier i tekstproduktionsprocessen og samtidig vil forbinde den sociologiske analyse af organisatoriske forandringer med analysen af udviklingen i tekstlige praksisser.

Teoretisk finder vi tre helte hos Ytreberg: Max Weber udgør den fundamentale sociologiske »grund« under afhandlingen, og Webers bureaukrati- og autoritetsforståelse danner afsæt for Ytrebergs skelnen mellem den formelle autoritetsformer, der blev anvendt under NRK's monopol, og den henholdsvis karismatiske og reflektive autoritetsformer, der finder anvendelse i det konkurrenceprægede NRK. Richard Sennett udgør en anden vigtig reference, hvis begreb om autonom autoritet bruges til at kritisere Raymond Williams. Ytreberg finder ikke, at Williams paternalisme-begreb er synderlig brugbart som en karakteristik af autoritetsformen i den traditionelle public service virksomhed. Endelig udgør Erwin Goffman den tredje af Ytrebergs teoretiske byggestene, og hans mikrosociologi bringes ikke mindst i anvendelse til analyse af den sociale interaktion i programmerne.

Som afsæt for analysen præsenterer Ytreberg selv nogle begreber: Til forståelse af, hvordan NRK-institutionen internt udviklede sine programmer, er begrebet om »forhandlinger i team« vigtigt. Det er på gruppe-niveauet, teamet, at Ytreberg lokaliserer de sociale interaktioner, der har afgørende indflydelse på, hvordan tekster bliver konciperet, forfattet, revideret og produceret. Endvidere peger han på, at tekstproduktion er en form for tekstfortolkning. Produktion af tekst kommer ikke »før« tekst, men forudsætter kendskab til og erfaring med tekster. Tekstfortolkning og -produktion er med andre ord snævert forbundne aktiviteter.

Analysen er bygget op omkring en række case-studier, der behandler sendefladens opbygning (specielt produktion af overgange mellem programmer i weekendfladen), nyhedsprogrammer, populærjournalistiske shows og eksperimenterende underholdning. Til at belyse tekstproduktionen af disse forskellige genrer kombinerer han kvalitative interviews med en række centrale aktører, analyse af policydokumenter og interne produktionsrelaterede papirer samt kvalitativ tekstanalyse.

I analysen af overgange i programfladen påviser han, hvordan der her er sket en overgang fra en produktions- til en distributionsbaseret af NRK's virksomhed. Det gamle koncept for sendefladeopbygning, hvor der blev lagt vægt på at »nulstille« seerne mellem programmerne, og annonceringer havde til formål at orientere, blev under indtryk af konkurrencen helt delegitimeret. I stedet er skabelse af seerkontinuitet på tværs af programmer blevet et dominerende hensyn. Trailers, promos o.s.v. tjener ikke længere primært orientering, men har til formål at vække nysgerrighed. Ytreberg peger på, at NRK som følge af konkurrencen reelt har måttet opgive at binde seerne fra det ene program til det andet. Men man producerer fortsat kontinuitetsskabende programelementer imellem programmerne, fordi man derved kan iscenesætte sig selv som oplevelsesforsyner.

NRK's nyhedsformidling er generelt præget af mere gradvise forandringer. I Dagsrevyens brug af studieværter har man fået en mere individualiseret retorik, men man har ikke helt forladt den formelle autoritetsformer til fordel for den karismatiske fremtræden. Generelt finder man også her en tendens til, at professionsbureaukratisk legitimation af programindhold (ud fra journalistiske væsentlighedskriterier etc.) har måttet vige for en konkurrencestrategisk legitimation, der po-

stulerer, at mediets essens er underholdning og følelser.

De mest vidtgående – og analytisk mest interessante – forandringer viser sig i de populærjournalistiske programmer og den eksperimenterende underholdning. Ytreberg påviser her, hvordan der i den journalistiske underholdning gradvist opstod en spænding mellem sags- og personfokusering. Den hidtidige ambition om »at orientere om« på en folkelig måde måtte vige for den personcentrerede intention om »at mødes med«. Den individualiserede og egalitære omgangsform udgjorde en overgangsform mellem den mere traditionelle journalistiske saglighed og party-metaforen, der bliver bærende i nyere journalistisk underholdning.

I den eksperimenterende underholdning viser Ytreberg, hvordan man bevidst spiller på NRK's problematiske autoritet. I programmer som »The Show« fik man en ustabil blanding af satire og parodi, der fik de sociale interaktioner til at bryde sammen og gjorde det risikabelt for medvirkende at lade sig interviewe: de løb hele tiden en fare for at blive til grin. Tilsvarende vendes smagshierarkier på hovedet gennem fremvisning af demonstrativ dårlig smag. Ytreberg viser, hvorledes disse programformer blev til gennem en bevidst opdyrkelse af en række sub-kulturelle produktionsmiljøer, men samtidig formåede NRK gradvist at »mainstream« denne radikale autoritetskritik på en måde, der gjorde det muligt at kombinere det anarkistisk-parodiske element med den karismatiske studieværtsrolle, der har bredere appel.

Ytrebergs afhandling udmærker sig ved at give en både nuanceret og »dyb« beskrivelse af forandringerne i NRK's produktionspraksis, herunder samspillet mellem legitimationsbehov og tekstproduktion. Han afdækker en række konkrete valgmuligheder, der var til rådighed for aktørerne undervejs, og giver generelt en plausibel forklaring på de dispositioner, som blev truffet i tekstproduktionens forskellige faser og niveauer. Han formår tillige på en frugtbar måde at gøre de tekstlige iagttagelser til genstand for en sociologisk refleksion, ligesom han formår at lægge analytisk distance til de diskurser, hvormed aktørerne prøver at legitimere deres dispositioner. Som helhed er afhandlingens argumentation overbevisende: når man ved vejs ende lægger bogen fra sig, er man ikke i tvivl om, at autoritetsformerne har ændret sig i tv: den formelle autoritet har måttet vige for den refleksive og specielt den karismatiske autoritets former.

Ytrebergs brug af autoritetsbegrebet kunne med fordel have været uddybet. I betragtning af,

hvor central en rolle det spiller, er det ikke gennemreflekteret. Det viser sig eksempelvis i hans kritik af Raymond Williams paternalismebegreb. Hans argumentation for, at Richard Sennetts begreb om »autonom autoritet« (forstået som en autoritetsfigur, der er sig selv nok) er bedre til at begribe tv-mediets autoritetsudøvelse, virker ikke synderligt overbevisende. Selvom Sennetts begreb måske bedre kan begribe den type autoritetsudøvelse, man finder i visse organisationshierarkier, er det næppe velegnet til at beskrive hverken det gamle eller nye public service tv's relation til sit publikum. Her virker Williams »paternalisme«-begreb stadig udmærket som en overskrift på den forpligtelse til »opdragelse til myndighed« og som udøver af »autoritet med en samvittighed«, der lå bag den gamle public service-virkosomhed. Ytreberg formår her ikke klart at skelne mellem autoritetsudøvelse i bureaukratier (chefen vs. medarbejderen) og autoritetsudøvelse gennem medieret kommunikation (studievært vs. publikum).

Et andet problem viser sig i Ytrebergs manglende kobling mellem tekstlig autoritet og institutionel magt. På den ene side er udgangspunktet, at autoritetsudøvelsen er blevet meget problematisk for NRK; men på den anden siden fastholder han hårdnakket, at »I tekstanalytisk forstand kan ikke autoritet 'tapes' i slike tekster. Den kan imidlertid bli mer diskret, bedre gjemt, mer fortrenkt – kort sagt, den kan bli mer implisitt« (side 56). Selvom autoriteten er blevet problematisk, kan NRK fortsat tale med samme grad af autoritet – den har blot fået andre former. Det turde ellers være rimeligt at antage, at monopolbruddet fratog NRK noget af sin hidtidige magt (den skulle nu deles med andre), og dette magttab affødte autoritetskrisen: NRK måtte derefter optræde med mindre autoritet end tidligere. Tilsvarende kunne man sige, at tv-mediet i kraft af monopolbrud og konkurrence var henvist til at fundere sin autoritet på en radikal anden måde: tidligere var autoriteten givet af monopollets politisk pålagte forpligtelse; nu må den skabes gennem mediets daglige betjening af publikum. Men sådanne strukturelle forandringer kan ikke rigtig rummes i Ytrebergs forståelse af magt og autoritet: NRK fremstår i magtmæssig henseende som en noget uforandret størrelse i Ytrebergs afhandling; trods monopolbrud og konkurrence er autoriteten og magten intakt; den er blot blevet mere implicit.

Endelig savner man en højere grad af generalisering og perspektivering af analysens resultater. På den ene side er det ganske sympatisk, at Ytre-

berg holder fast i en mere begrænset videnskabelig ambition om at belyse interne NRK-forandringer i tekstproduktionspraksis. På den anden side gør han undertiden en dyd af sin ydmyge ambition og giver dermed afkald på en nærmere forståelse af autoritetsformernes udvikling. Ikke mindst savner man et afsnit, der diskuterer, i hvilket omfang forandringerne i tv's brug af autoritetsformer er en konsekvens af ændrede autoritetsformer i samfundet. Analysen bliver undertiden for lukket omkring NRK, sådan at forklaringer søges internt i organisationen, fremfor – ellers ganske oplagt – at se dem i et bredere samfundsmæssigt og kulturelt perspektiv: Når NRK optager netop de karismatiske og reflektive autoritetsformer skyldes det vel blandt andet, at disse er blevet mere udbredte i befolkningen. NRK's forandring er i den forstand »blot« en organisatorisk ajourføring i forhold til bredere socialpsykologiske forandringer. Monopolbrud og konkurrence skal således ikke vurderes som årsagen eller

kilden til autoritetsforandringerne, men snarere ses som en formidlende faktor, der tvang NRK-institutionen til at være mere sensibel over for nye autoritetsformer blandt publikum. Tilsvarende savnes en perspektivering og diskussion af resultaterne: Efter 300 siders analyse slår Ytreberg til sidst til lyd for, at man behøver en kritisk diskussion af de nye autoritetsformer i tv; men var det ikke netop i denne afhandling, at en sådan diskussion burde være påbegyndt?

Tilbage står, at Espen Ytreberg har givet et interessant bud på, hvordan man kombinerer sociologisk produktionsanalyse med interesse for medietekster. Og i hvert fald i en nordisk sammenhæng udgør analysen af autoritet i medietekster et originalt forskningsperspektiv.

*Stig Hjarvard, lektor,
Global Media Cultures,
Institut for Film- & Medievidenskab,
Københavns Universitet.*

ARTIKELKONKURRENCE

MedieKultur udskriver hermed en konkurrence om den bedste forskningsartikel om TV3's *Robinson Ekspeditionen*. Det er op til forfatterne, hvordan de vil analysere programserien.

Artiklerne, der må have et omfang på max. 20 sider, skal sendes til MedieKultur, Niels Juelsgade 84, 8200 Århus N, senest d. 1.1.2001.

Redaktionen fungerer som dommerkomite, men alle besvarelser vil blive anonymiseret inden de tilgår komiteen.

De tre bedste besvarelser vil blive publiceret i MedieKultur, og til vinderen vil der være en præmie bestående af et trofæ og en kasse vin.